

J. E. Gunnerus

Om

Sleep (a) = Marken.

Denne Orm har jeg meget ofte bekommet levende, hvorved jeg har havt Leilighed til at undersøge dens udvortes og indvortes Skabning og Udfær, og da jeg ingensteds har fundet en fuldstændig Beskrivelse herom, saa holder jeg for, at det ikke vil vorde mine Læsere ubehageligt, at jeg herved meddeeler nogen nøiere Efterretning om samme. Den ligner temmelig en Nal, og skal derfor ogsaa paa andre Stæder i Norge kaldes Piir-Nal. Den er i Henseende til sin Krop trind, tyk omtrent som en Finger, fra et Qvarteer til to lang, har et lidet Hoved med en spidsagtig Snude, en tynd og vertical staaende Hale. Den er neden under hviid, og ovenpaa bleg-rød og blaaagtig. Yderst i Snuden er der et Hul, og frem paa den samme sidder fire, nemlig to oven til, og to neden til, i en Fiir-kant sammensadte smaae og myge Horn (b).
Et

(a) Sleep eller sleip det er slibrig.

(b) Tentacula v. Cirrhi.

Et lidet Stykke neden for Snuden (a) sidder Riæsten, hvilken, naar den ikke aabnes, viser sig ikkun som et lidet, noget dybt og sammenkrympet Skaar (b) (Tab. III. Fig. 1. Lit. a.) hvortil der gaaer en lige Fuur need fra Hovedets yderste Spidse eller Snuden. Paa hver Side af det op efter gaaende Skaar, som forestiller Riæsten, og hvori den tilforn ommeldte Fuur falder, sidder tvende smaae Borter (Fig. 1. b, b.) over enhver af hvilke der igien er et lidet Horn at see. (Fig. 1. c, c.). Anus er hvor Kroppen ophører at være rund, omtrent een Tomme eller halvanden fra Enden af samme, og viser sig som en liden Sprekke ned efter. (Fig. 1. d.). Langs ned efter Bugens Midte gaaer der en ophøiet Rand, som i Skabning er ei ulig en Riøl, og paa enhver Side af denne er der en smal og kort Sprekke, som sidder nærmere til Hovedet end til Halen (Fig. 1. e, f.) af hvilke den paa den høire Side (e) er mindst og kortest. Desuden gaaer der tvende Rader ganske smaae Huller, ligesom Prikker, langs ned efter begge Siderne af Bugen til Halen.

Naar man tog paa Ormen, var den ganske glat og slibrig, og gif der, som jeg syntes

(a) Foramen capitis terminale.

(b) Syl paa Norff.

syntes, af alle dens Huller, men fornemmelig af Snuden, Riæsten og Ano, et meget klart og liimagtig Sliim ud, som hang stærkt ved Fingrene; formedelst hvilken dens slibrige Bessaffenhed den har faaet det Navn: Sleep - eller Sleip - Mark.

Da den havde ligget nogen Tid i Bandet, saae man deri en stor Mængde af et liimagtigt Sliim, som hang saa stærkt sammen, at man med en Pind kunde løfte det tilhobe i Beiret, og der fuldte med alt smaat Ragerie, som kunde være kommen i Bandet.

Naar den gik i Bandet, saae man, hvorledes den bevægede, nu eet nu flere af sine sex Horn, og skede det ofte, at den løstede Snuden i Beiret, og udstrækte de Horn den har derpaa; men det smukkeste Syn var, naar den begyndte at vrænge sin Riæst ud til begge Siderne, og at fremvise to Rader smaae gule Tænder paa hver Side, hvilke tillige med deres tvende Gierder saae accurat ud, som tvende smaae og meget fine gule Kammer. (Tab. III. Fig. 2.) Naar den lagde disse sine gule Tænder frem, var det snart at see til, som man aabnede et Speil eller et Skab med tvende halve Dører paa, saa at hver Dør faldt til sin Side, og det, som gjorde dette Syn smukkere, var, at der,

for

fornemmelig naar den vilde folde sine Kiæber og Tænder sammen, og drage dem ind, viiste sig imellem samme midt i Kiæsten, og langs op efter til Snuden en carmosin = rød Farve. Oven for disse Side = Tænder sad en liden skarp Tand for sig allene i Midten, som boiede sig noget ned efter, og kunde sees, endog, naar Kiæsten var lukket til, men da maae man og nøie see til, og søge den i det Skaar, som horer til Kiæsten, og gaaer ned i Struben.

Da jeg havde skaarret den op, bemærkede jeg følgende Stykker: 1.) Strax neden under Rygge = Piben gif Mad = Piben, ned til Mast = eller Lige = Tarmen, og der var ikke flere end denne ene Tarm at see. 2.) Under Mad = Piben laae Luft = Røret, som var et brusktagtigt Bæsen, langt som den lille Fingger, og tyk som Roden af en Penne = Siær, men den inderste egentlige Luft = Pibe eller Huulheden i Røret var saa smal, at man ikke kunde komme derigiennem uden med en Svines Børst. 3.) Fra Hullet i Snuden gif der en Abning ned i Kiæsten, og skulde jeg mene, at denne Snude, saasom jeg hidindtil har kaldet den, var Næsen. 4.) Strax neden for Luft = Røret vare der tolv Lunger at see, sex paa hver Side, langs ned efter, som vare røde, og hvoraf enhver var saa stor, som

som et Hagel (a). Nederst i Brøstet, nedent for Lungene, laae et lidet Hierte i sin Hinde (b), som endog nedent til hang fast ved Mellemgulvet, hvorifra en stor og lang Aare opsteeg, hvoraf der udspirede mange Grene, og saae jeg tydelig, i Henseende til een, jeg skar levende op, hvorledes dens Hierte slog, og Blodet bevægede sig i Hiertets store Aare. I Bugen saaes baade Leveren, som bestoed af tvende Lapper, saaaog Galle-Blæren som hang midt imellem samme.

I Trende fant jeg gule Eg, i den Ene hvy, i den Anden ni, og i den Tredie tretten, alle større end Myre-Eg, hvilke laae oven paa, og ved Siderne af Tarmen, fra Ano af op efter til Leveren. Da man vilde tage fat paa een af disse Sleep-Marker og skære den levende op, kom der et Eg af sig selv ud, af Rima Ani eller Gat-Boret. I Skabning lignede disse Eg de, som Oligerus Jacobæus har fundet i en Gryllo-Talpa, og findes afbildede in Actis Bartholini (c). I alle de andre derimod, hvoriblant nogle vare meget større, fandtes ikke saadanne Eg,
men

(a) Maa skee nogen vilde holde disse for Nodos Cordis.

(b) Pericardium.

(c) Vol. IV. Obs. II. T. 2. F. 6.

men i disse saaes et grynagtigt Bæsen, og strax uden for Anus vare tvende aflange og rundagtige Corpora, som vare groede sammen langs op efter, og fulde af en hvid og tykagtig Bædske, og lignede meget Testes i Fuglene. Bores Stadt : Physicus Hr. Doctor Henrici, en værdig Discipel saavel i Botanik, som Anatomien, af den vidt berømte Haller, som jeg har raadført mig med i denne Sag, og hvilken tillige har skaarret een af disse Orme op, som jeg havde tilsendt ham, formeente ogsaa vist, at disse Corpora vare Sleep-Markens Testes. Dette bestyrkes ikke lidet der ved, at de anmeldte Corpora fandtes slet ikke i de Marker, som havde Æg i sig. Jeg er derfor af de Tanker, at de Treende, som havde de store gule Æg i sig, vare Hunner, og alle de andre, Hanner, uagtet at mange Lærde taler meget om et Slags Androgynia, som i Henseende til deslige Orme skulde finde Sted. Hvo der ellers estertænker det, jeg i det foregaaende har berettet om denne Orms indvortes Skabning, vil uden Tvivl forundre sig over den Liighed, den har med Slangerne.

Fisken beretter, at denne Orm opholder sig altid paa Dybet, og gjør dem stor Skade, i det at den kryber ind igiennem Gellerne eller Gat : Boret paa Corff og andre

dre Fiske, som ere i Torste & Garnet, og huserer i Fisken saaledes, at alt dens Kiød bliver bedrevet i ganske kort Tid. Heraf kommer det og, at den ofte fanges med Torst og andre Fiske, som den har taget sit Herberge udi. Naar man giver Agt paa dens Tænder, saa seer man, at disse ere ret skikkede til at klæmme sig fast i Fiskens Kiød, og at udsue al Saft og Kraft deraf, saa at den med Rette fortjener det Navn Sueren, saasom den paa andre Steder i Norge skal kaldes. Ellers opfylder den tillige Fisken med sit Sliim, hvilket ogsaa hjælper til at fordærve dens Kiød, og gjøre det udueligt.

Linnæus handler om denne Sleep-Mark, saavel i Museo REGIO Svecico under det Navn Myxine, som ogsaa i det nyeste Op-
lag af hans Systemate Naturæ under det Navn Myxine glutinosa (a), og giver han paa samme Sted tilkiende at, Willoughby og Rajus ogsaa har den under det Navn af blind Regens-Dien (b). Hr. Professor Kalm, saasom han beretter i hans Nord-Americanste Reise-Beskrivelse (c), havde Leilighed paa sin
Reise,

(a) Gen. 250. N. 1. hvormed man kan conferere hujus generis descriptio. p. 644.

(b) Lampetra æca.

(c) Tom. I. p. 100. sq.

Reise, da han var i Grønstad ved Arndal, at lære at kiende denne Sleep = Mark, og beretter iblant adskillige andre smaae artige Efterretninger herom, at den af de fleste der paa Stedet kaldes Ingeris & Pilt.

Men hvortil, vil man vel spørge, ties ner dette skadelige Udyr? Jeg formener, det er skabt af Gud, for at opløse, og tilintetgjøre de døde og stinkende Fiske i Søen (a), hvilket disse Dyr, saasom tilforn er meldt, i ganske kort Tid ere i Stand til at gjøre; og saaledes er endogsaa den ringeste og skadeligste Orm beqvem til at gjøre Nytte i Verden, og at udføre Guds allerviseste Hensigter. At den tillige, naar den er hungrig, tager fat paa levende Fiske i Havet, maae man henregne til de usorbiegængelig onde Ting i Verden. Det er heller ikke ofte, at Sleep = Marken faaer fat paa levende Fiske, naar de ikke ere fængslede i Garnet. Ja det er end ikke alle Fiske, den tør angribe. (b).

(a) Conf. Linn. S. N. p. 641.

(b) Kalm. 1. c.

Fig. 1.
Myxine glutinosa.

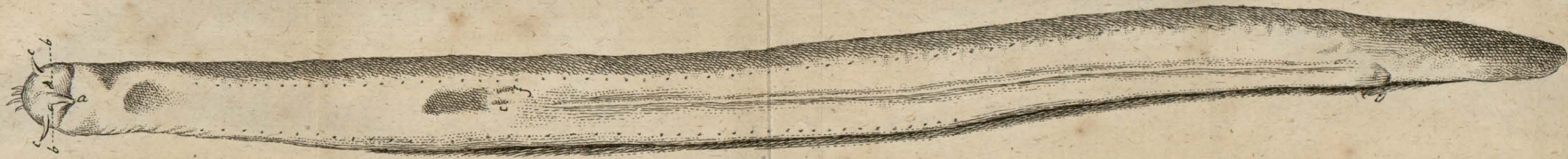

Fig. 2.

